

Esitutkinnan viipyminen

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerinvirastoon 21.9.2022 toimittamassaan kirjoituksessa arvostellut poliisin menettelystä tekemänsä tutkintapyynnön 5560/S/5144/21 käsittelyä. Kantelija kertoi tehneensä tutkintapyynnön 19.4.2021, mutta asiassa ei ollut vielä kantelun laatimiseen mennessä tehty päätöstä edes esitutkinnan mahdollisesta aloittamisesta tai aloittamatta jättämisestä.

SELVITYS

Asiassa tutkinnanjohtajana toiminut aluesyyttäjä A on antanut menettelystään 26.10.2022 päivätyn selvityksen. Apulaisvaltakunnansyyttäjä ja Etelä-Suomen syyttäjäalueen johtava aluesyyttäjä ovat antaneet lausuntonsa.

Lisäksi käytössäni on ollut aluesyyttäjä A:n 20.12.2022 asiassa R 21/268 tekemät päätökset nro 22/1507-1509. A on kyseisissä kantelijan tutkintapyyntöön tekemissään päätöksissään todennut, että asiassa ei ole syytä epäillä rikosta eikä esitutkintaa toimiteta.

Lausunnot ja selvitykset toimitetaan ohessa kantelijalle tiedoksi.

RATKAISU

Arviointi

Kantelijan 16.4.2021 tekemä tutkintapyyntö koski komisarion 19.3.2020 ja 30.6.2020 tekemiä esitutkintapäätöksiä. Tutkintapyyntöön mukaan komisario oli syyllistynyt virkarikokseen jättäessään esitutkinnan toimittamatta kantelijan aiemmasta tutkintapyyntöstä. Lisäksi tutkintapyyntöissä arvosteltiin kahden muun poliisin menettelyä näiden päätösten jälkeen.

Valtakunnansyyttäjän toimistosta tehty tutkintapyyntö jaettiin alueellisena syyttäjätutkinnanjohtajana toimivalle aluesyyttäjä A:lle, joka teki 20.12.2022 päätöksen olla aloittamatta esitutkintaa kantelijan tutkintapyyntöön johdosta. Esitutkinnan aloittamatta jättämistä koskevan päätöksen tekeminen kesti asiassa siten 20 kuukautta.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Pykälän 2 momentin mukaan sen on ennen esitutkinnan aloittamista tarvittaessa selvitettävä pykälän 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä esitutkintalain 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Pykälän 3 momentin mukaan tutkinnanjohtaja päättää pykälässä tarkoitetuista päätöksistä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Pykälän 3 momentin mukaan esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen.

Viimeksi mainitun pykälän perusteluissa ([HE 222/2010 vp](#) s. 188) on todettu, että velvollisuus toimittaa esitutkintatoimenpiteet ilman aiheetonta viivytystä koskee myös ennen esitutkinnan aloittamista tapahtuvaa esitutkinnan edellytysten tutkimista. Kerrottu käy säännöksen perusteluissa mainituin tavoin ilmi esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentista, jonka mukaan esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin esitutkintalain muita säännöksiä.

Esitutkinnan viivytyksetön aloittaminen ja toimittaminen palvelevat rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista, minkä lisäksi se on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta. Lain esitöissä on todettu, että esitutkinnan aiheeton viivästyminen voi synnyttää epäluuloja tutkinnan puolueettomuutta kohtaan ja tämä koskee erityisesti tapauksia, joissa poliisimies on epäilynä rikoksena ([HE 222/2010 vp](#) s. 188).

Edellä mainitussa lain esitöissä ja ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisukäytännössä on todettu, että esitutkinnalle tai esitutkinnan aloittamista koskevan ratkaisun tekemiselle ei voida asettaa enimmäisaikaa, vaan hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen asian laatu, laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Myös ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit vaikuttavat tosiasiallisesti esitutkinnan toimittamiseen. On myös huomattava, että esitutkinnan kiireellinen toimittaminen ei ole itseisarvo. Asia on riittävästi ja huolellisesti selvitettävä eikä kiirehtiminen saa kielteisesti vaikuttaa asianosaisten oikeuksiin.

Käsiteltävässä asiassa tutkintapyyntö koski poliisin tekemiä virkatoimia vuonna 2020. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan virkarikosten vanhentumisaika on vähintään viisi vuotta. Tutkinnanjohtajana toiminut aluesyyttäjä A teki päätöksensä 20.12.2022 eli hyvissä ajoin ennen syyteoikeuden vanhentumista siten, että asianomistajalle jäi aikaa käyttää toissijaista syyteoikeuttaan.

Edellä lausutusta huolimatta pidän asiassa esitutkinnan toimittamisedellytysten selvittämiseen ja arviointiin kulunutta aikaa asianosaisten kannalta kohtuuttomana ja ongelmallisena myös esitutkinnan tehokkuuden ja rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden kannalta.

Kyse on ollut tutkintapyyntöstä, jossa poliisin väitettiin syyllistyneen rikokseen. Lain esitöissä todetuina tavoin erityisesti tällaisessa tapauksessa esitutkinnan aiheeton viivästyminen voi synnyttää epäluuloja tutkinnan puolueettomuutta kohtaan. Asianajajan laatimasta tutkintapyyntöstä ilmeni keskeiset tapahtumatiedot eikä esiselvityksessä ollut tarvetta hankkia laajaa tai vaikeasti saatavaa aineistoa esitutkinnan toimittamiskynnyksen arvioimiseksi. A:n päätöksen perusteella esiselvityksessä oli hankittu muutamia viranomaisten asiakirjoja ja pyydetty kolmelta poliisilta esiselvitykset. Oikeudellisesti tutkintapyyntöä kyse oli lähinnä siitä, oliko komisario päättäessään olla toimittamatta esitutkintaa ylittänyt harkintavaltansa siten, että olisi syyllistynyt virkarikokseen. Esitutkinnan toimittamiskynnyksen arviointi oli tältä osin lähtökohtaisesti mahdollista tehdä hankkimalla nämä tutkintapyyntöä kohteena olleet komisarion päätökset. Käsiteltävässä asiassa kului 20 kuukautta yksinomaan sen arvioimiseen, toimitetaanko esitutkintaa vai ei. Asian laatu ja laajuus huomioon ottaen esitutkinnan toimittamisesta ei päätetty esitutkintalain edellyttämällä joutuisuudella.

Esitutkintaa johtaa esitutkintalain 2 luvun 2 §:n mukaisesti tutkinnanjohtaja, joka vastaa esiselvityksen ja mahdollisen esitutkinnan viivytyksettömästä etenemisestä. Kyseisessä asiassa tutkinnanjohtajana oli toiminut esitutkintalain 2 luvun 4 §:n mukaisesti syyttäjä, sillä tutkintapyyntö oli koskenut epäiltyä poliisimiehen tekemää rikosta virkatehtävän suorittamisessa.

Aluesyyttäjä A:n selvityksessä ja johtavan aluesyyttäjän lausunnossa on todettu tutkinnan viivymisen keskeisenä syynä olleen poliisilaitoksen poliisirikosasioiden tutkintajärjestelyiden tuolloiset ongelmat. A on todennut, että tutkinnanjohtajana toimivalla syyttäjällä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa poliisiin tutkintaresursseihin. Johtava aluesyyttäjä on tuonut esille, että tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä ei ole poliisin henkilöstön hallinnollinen esihenkilö eli tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä ei voi suoraan määrätä poliisin resurssien käytöstä.

Näkemykseni mukaan tämän asian arvioinnissa tutkintaresursseihin liittyvät seikat eivät ole ratkaisevat. Vaikka A:n mukaan hän oli useasti asiasta yhteyksissä poliisilaitokseen, niin selvityksistä ei nimittäin ilmene hänen antaneen tutkinnanjohtajana konkreettisesti missään vaiheessa tutkintaa koskevia ohjeita tai määräyksiä. Kun ei ole selvitystä, että ohjeistusta olisi annettu, niin ei ole perusteita katsoa, että A:n antamien määräysten suorittaminen olisi tutkintaresurssien johdosta viivästynyt.

Esitutkintaa johtaa esitutkintalain 2 luvun 2 §:n mukaan tutkinnanjohtaja. Saman luvun 3 §:n mukaan tutkija suorittaa tutkinnanjohtajan johdon ja valvonnan alaisena epäiltyä rikosta koskevat kuulustelut ja muut esitutkinta-toimenpiteet sekä toteuttaa tutkinnanjohtajan antamat asian tutkintaa koskevat määräykset ja suorittaa muut tutkijalle lain mukaan kuuluvat toimenpiteet.

A on selvityksessään muun ohella todennut poliisirikosasian tutkinnasta vastanneen poliisilaitoksen. Lisäksi A on todennut hänen olleen yhteydessä poliisilaitoksen poliisirikosten ”tutkinnanjohtoon” ja kertonut, että tällä hetkellä poliisirikosasioiden tutkinta poliisilaitoksella tapahtuu ”komisario [-]:n johdolla”. Kiinnitän huomiota, että tutkinnanjohtajana poliisirikosasiassa toimii syyttäjä, vaikka tutkintatoimenpiteet suorittaakin poliisi. Poliisirikosasian esitutkinta ei tapahdu poliisin tutkinnanjohtajansa tai komisarion johdolla, vaan tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän johtamana ja määräyksillä. Erityisesti poliisirikosasioissa objektiivinen esitutkinta edellyttää tutkinnanjohtajalta toimivalta syyttäjältä aktiivista esitutkinnan johtamista, johon velvoittaa myös valtakunnansyyttäjän antama ohje (”Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinta ja poliisirikosasiassa tehdystä syyteharkintaratkaisusta ilmoittaminen”, [VKS:2020:1](#)). Ohjeessa todetaan, että tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän on aktiivisesti johdettava esitutkintaa, oltava yhteydessä tutkijoihin ja huolehdittava tutkinnan viivytyksettömästä etenemisestä.

Kuten apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan todennut, niin tutkinnanjohtajan vastuulla on, että tutkiva yksikkö saa tarvittavan ohjeistuksen tarvittavista toimenpiteistä ilman aiheetonta

viivästystä. Asiassa ei ole selvitystä, että tutkinnanjohtajana toiminut A olisi antanut konkreettisesti ohjeistusta tutkivalle yksikölle tai esimerkiksi arvioinut tutkintapyyntöä perusteella aineistoa, jota esiselvitykseen tuli hankkia. Näkemykseni mukaan A:n olisi tullut tutkinnanjohtajana aktiivisemmin pyrkiä omilla toimillaan varmistamaan esiselvityksen viivytyksetöntä toimittamista. Näin ollen toimenpiteeni aiheettomasta viivästyisestä kohdistuu tutkinnanjohtajana toimineeseen aluesyyttäjä A:han eikä poliisin menettelyn lähempään arviointiin ole asiassa tarvetta.

Toimenpiteet

Kiinnitän asiassa tutkinnanjohtajana toimineen aluesyyttäjä A:n huomiota velvollisuuteen toimittaa esitutkinta ja sen aloittamista edeltävät toimenpiteet ilman aiheetonta viivästystä.

Lähetän päätökseni tiedokseni valtakunnansyyttäjälle. Pyydän, että valtakunnansyyttäjä saattaa päätökseni lausuntonsa asiassa antaneen Etelä-Suomen syyttäjälähteen johtavan aluesyyttäjän ja aluesyyttäjä A:n tietoon.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki